

Commemorating the Missing

बेपत्ताको सम्झनामा

ICRC

Commemorating the Missing

बेपत्ताको सम्झनामा

Commemorating the Missing

Drafting / Translation: Ajay Yadav
Review/Editing: Krishna Chandra Chalisey
Design/Printing: Quill Design/Sewa Printing Press, Kathmandu, Nepal

Published in August 2016 by International Committee of the Red Cross (ICRC)

All rights reserved

No part of this may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording or any other information storage and retrieval system, without prior permission in writing from the publisher.

ICRC

International Committee of the Red Cross (ICRC)
G.P.O. Box 21225
Meen Bhawan, Naya Baneshwor, Kathmandu, Nepal
T + 977 1 4107285/4107279 F + 977 1 4107137
E-mail: kathmandu@icrc.org www.icrc.org
© ICRC, August 2016

बेपत्ताको सम्झनामा

लेखन/अनुवाद: अजय यादव
पुनरावलोकन/सम्पादन: कृष्णचन्द्र चालिसे
डिजाइन/मुद्रण: क्यूल डिजाइन/सेवा प्रिन्टिङ्ग प्रेस, काठमाडौं, नेपाल

रेडक्रसको अन्तर्राष्ट्रिय समिति (आईसीआरसी) द्वारा श्रावण २०७३ मा प्रकाशित ।

सर्वाधिकार, आईसीआरसीमा सुरक्षित ।

यो फोटो पुस्तिकाको कुनै पनि अंश प्रकाशकको लिखित अनुमति नलिईकन प्रतिलिपि, रेकर्डिङ्ग वा अन्य कुनै पनि तथ्याङ्क भण्डारण प्रणाली लगायत विद्युतीय वा गैरविद्युतीय साधनमार्फत पुनः प्रकाशन वा प्रसारण गर्न पाइने छैन ।

रेडक्रसको अन्तर्राष्ट्रिय समिति (आईसीआरसी)
पोष्ट बक्स नं: २१२२५
मीनभवन, नयाँबानेश्वर, काठमाडौं
टेलिफोन: ४१०७२८५/४१०७२७९ फ्याक्स: ४१०७१३७
ईमेल: kathmandu@icrc.org वेब: www.icrc.org
© आईसीआरसी, श्रावण २०७३

Foreword

Many people go missing during armed conflict and some never come back; they remain unaccounted for even years after the conflict has ended. Not knowing if their relative is dead or alive, families search and wait, hoping against hope, unable to find an emotional closure because of the uncertainty of the fate of their loved one. The emotional and psychological suffering is severe. As per the ICRC study of 2008, the ultimate need of the families was the need for an answer on the whereabouts of the missing relatives to bring closure to the ambiguity. Despite the ICRC's efforts on clarifying the fate of their missing relatives during and after the armed conflict, over 1300 people still remain unaccounted for in relation to the ten-year long armed conflict that ended in 2006 in Nepal.

In 2010, the ICRC launched an accompaniment programme (Hateymalo) to address the multifaceted needs of the families that came to completion in 2016 benefitting over 1200 families. In the course of the implementation of the Hateymalo, the families expressed the desire to remember and recognise their loved ones and undertook initiatives to build commemorative memorials. Besides the construction of the memorials, the families also performed prayer ceremonies and wrote poems. The exposure visits of the families to different Hateymalo districts played an important role in sharing experiences regarding the process of commemoration.

This photo book **'Commemorating the Missing'** presents efforts of the families of the missing in Nepal to commemorate their loved ones. Fifty-nine commemorative memorials such as water wells, pillars, gates, waiting places, and temples were constructed in the name of missing persons in 39 districts. Apart from keeping the positive memory of missing persons alive, such initiatives also provided recognition to the families. The fact that the memorial structures have public utility and benefit all community members also brought them one step closer to being reintegrated and supported by their communities. Since they are unable to undertake the proper final rites, creating commemorative spaces enabled them to collectively share their feeling of loss while also building awareness of and solidarity for their plight.

The ICRC partnered with non-governmental organisations and the Nepal Red Cross Society to implement the Hateymalo in 46 districts. The ICRC thanks all governmental and non-governmental agencies and

प्राक्कथन

द्वन्द्वमा धेरै व्यक्तिहरू बेपत्ता हुन्छन् र केही व्यक्तिहरू कहिल्यै फर्कदैनन् । द्वन्द्व समाप्त भए पछि पनि उनीहरूको अवस्था अज्ञात नै रहन्छ । बेपत्ता व्यक्ति मरिसके कि जीउंदै छन् भन्ने जानकारीको अभावमा परिवारहरू खोज्न तथा प्रतिक्षा गर्न बाध्य हुन्छन् । बेपत्ता व्यक्तिको अवस्था अज्ञात रहँदा यी परिवारहरू न त आशा मार्न सक्छन् न यिनले कुनै भावनात्मक निकास नै पाउँछन् । बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरू भावनात्मक र मनोवैज्ञानिक समस्याबाट ग्रस्त हुन्छन् । सन् २००८ मा आईसीआरसीद्वारा गरिएको एक अध्ययनले बेपत्ता आफन्तलाई के भयो भन्ने कुरा थाहा पाउनु नै परिवारहरूको प्राथमिक आवश्यकता भएको यथार्थ उजागर गरेको थियो, जसले परिवारलाई द्विविधापूर्ण परिस्थितिबाट मुक्त गर्दछ । आईसीआरसीले द्वन्द्वकालमा बेपत्ता भएका व्यक्तिहरूको अवस्था र स्थितिबारे कार्य गर्दै आएको छ । सन् २००६ मा दश वर्षे लामो द्वन्द्व समाप्त भए तापनि द्वन्द्वकालमा बेपत्ता भएका १३ सय भन्दा बढी व्यक्तिहरूको अवस्था अझै अज्ञात छ ।

सन् २०१० मा आईसीआरसीले हातेमालो नामक मनोसामाजिक सहयोग कार्यक्रम प्रारम्भ गर्‍यो । बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूले सामना गर्दै आएका बहुआयामिक कठिनाईहरूलाई सम्बोधन गर्न संचालित उक्त कार्यक्रमबाट १२०० भन्दा बढी परिवारहरू लाभान्वित भएका थिए । सन् २०१६ मा उक्त कार्यक्रम समाप्त भयो । हातेमालो कार्यक्रम अन्तर्गत बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूले आफ्नै अगुवाईमा बेपत्ता आफन्तको स्मृति जीवन्त राख्ने चाहना बमोजिम संस्मरणात्मक संरचनाहरू निर्माण गरेका छन् । भौतिक संरचनाहरू निर्माण गर्नुका साथ साथै कविता लेखन तथा धार्मिक कार्य/पूजा समारोह समेत गरेका थिए । साथै अन्तर जिल्ला भ्रमणमा भएका अनुभव आदान प्रदानले संस्मरणात्मक कार्य तथा प्रकृत्यामा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको थियो ।

यो प्रकाशन **"बेपत्ताको सम्झनामा"** ले बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूले बेपत्ता आफन्तको स्मृति जीवित राख्नका लागि गरिएका प्रयासहरूलाई प्रस्तुत गरेको छ । बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूले ३९ जिल्लामा जम्मा ५९ वटा संस्मरणात्मक संरचनाहरू जस्तै : हातेपम्प, स्तम्भ, प्रवेशद्वार, प्रतीक्षालय तथा मन्दिर निर्माण गरेका छन् । यस्ता गतिविधिहरूले बेपत्ता आफन्तका बारेमा सकारात्मक स्मरण तथा सम्झनाको साथसाथै बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई सामुदायिक पहिचान र सम्मान दिलायो । सार्वजनिक प्रयोजनका लागि निर्माण गरिएका उक्त संरचनाहरूबाट सम्पूर्ण समुदाय लाभान्वित हुन्छन् भने बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई समाजमा घुलमिल हुन र पारस्परिक सहयोग प्राप्त गर्न पनि सघाउँछ । बेपत्ता आफन्तको दाहसंस्कार गर्न तथा आशौच बार्न असक्षम भईरहेको अवस्थामा बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूद्वारा सामूहिक रुपमा गरिने संस्मरणात्मक गतिविधिहरूले आफ्ना भावना व्यक्त गर्न तथा एकबद्ध हुन मद्दत पुग्दछ ।

आईसीआरसीले स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरू तथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटीसँगको साझेदारीमा हातेमालो कार्यक्रम ४६ जिल्लाहरूमा सञ्चालन गर्‍यो । आईसीआरसीले

partner organisations for joining us to make the programme successful. I appreciate the partnership of the Nepal Red Cross Society both at the headquarters and district level to carry out this programme. I also thank National Network of Families of Disappeared and Missing Nepal (NEFAD) for their inputs in producing the photo book. I wish to express my sincere thanks to all ICRC colleagues associated with the Hateymalo programme for their commitment and dedication during the entire project period.

This book is a tribute to the entire families of the missing in Nepal and other parts of the world. Through this book, the ICRC would also like to draw the attention of the concerned authorities in Nepal to the plight of the families of the missing and ask them to respond to their needs without further delay.

André Paquet
Head of Mission
Nepal

सरकारी, गैरसरकारी र साभेदार संस्थाहरूलाई कार्यक्रम सफल बनाएकोमा धन्यवाद व्यक्त गर्दछु। त्यस्तै, नेपाल रेडक्रस सोसाईटी केन्द्रीय कार्यालय तथा जिल्ला शाखाहरूबाट प्राप्त सहयोगको कदर गर्दछु। साथै बेपत्ता परिवार समाजलाई प्रकाशनको लागि प्राप्त सहयोगका लागि धन्यवाद दिन चाहन्छु। त्यसैगरी हातेमालो कार्यक्रममा अनुबन्धित भई कार्यक्रम अवधिभर प्रतिबद्ध र समर्पित भएर लागेकोमा आईसीआरसीका कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

नेपाल तथा संसारभरिका बेपत्ता भएका व्यक्तिका सम्पूर्ण परिवारहरूका लागि अर्पण स्वरूप यो प्रकाशन गरिएको छ। साथै, यस प्रकाशन मार्फत आईसीआरसीले सम्बन्धित निकायहरूलाई प्रतीक्षारत बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूको आवश्यकतालाई अबिलम्ब सम्बोधन गर्न आग्रह समेत गर्दछु।

अन्द्रे पाके
नियोग प्रमुख
नेपाल

Landscapes of Memory and Remembering the Disappeared in Nepal

Introduction

The conflict in Nepal (1996-2006) resulted in more than 1300 cases of enforced disappearances and missing. National Network of Families of the Disappeared and Missing Nepal (NEFAD) demands that every case is resolved in accordance with the needs and desires of the families.

From Individual Suffering to Collective Activism

Many families suffered because of the disappearances during the conflict, however there were no voices or associations to represent independently or to advance the families' demands and campaign on their behalf for truth, justice and memory. In the aftermath of the conflict (2006 onwards), families themselves began to form Family Associations (FAs) and networks across Nepal to speak out for their needs and rights. Individual family activists and FAs in some districts have worked to extend their network, built contacts and increased solidarity through mobilization and the launching of various campaigns in villages, districts, geographical regions to bring all families together to have a national voice.

NEFAD was founded in 2009 to support families of those whose loved ones disappeared either on account of the actions of the State or Maoist forces, and to help families advocate for their rights to truth, memory and justice. NEFAD represents all those affected by conflict and disappearance, regardless of ethnicity, social background or political affiliation.

Since the 2006 comprehensive peace agreement, families of the disappeared have waited for answers about their loved ones. It has however remained difficult to hold perpetrators accountable. NEFAD – the only organization of, by, and for victims of disappearances – brings the agenda of families to the national level and demands both accountability and the creation of sustainable support measures for families. The Government of Nepal has not made a serious commitment to investigate disappearances despite establishing a commission, with no policy of exhumation, memorialization and comprehensive reparation to the families. A majority of families face poverty and suffer from social and economic inequalities. Women are particularly affected.

नेपालमा बेपत्ता व्यक्तिहरूको सम्झना

परिचय

नेपालमा सन् १९९६ देखि २००६ सम्म (वि.स. २०५२ देखि वि.स. २०६३) चलेको सशस्त्र द्वन्द्वका कारण १३ सय भन्दा बढी व्यक्तिहरू बेपत्ता रहेका छन्। बेपत्ता परिवार समाज (नेफाड) ती प्रत्येक मामलाको समाधान परिवारको चाहना र इच्छा अनुसार गरिनु पर्छ भन्ने माग गर्दछ।

व्यक्तिगत बेदना देखि सामूहिक अभियानसम्म

द्वन्द्वमा आफन्त बेपत्ता भएका कारण थुप्रै परिवारजनले दुःख पाएतापनि बेपत्ता व्यक्तिका परिवारका मागहरू तथा सत्य, न्याय र सम्झनाका लागि उनीहरूको अभियानको स्वतन्त्र प्रतिनिधित्व गर्ने कुनै आवाज अथवा संगठन थिएनन्। द्वन्द्वको अन्त्य पछि (२०६३ पछि), देशभरिका बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरू स्वतस्फूर्त रुपमा संगठित हुदै आफ्ना आवश्यकता र मागहरू उजागर गर्न थाले। एकल तथा संगठित परिवारहरूले आफ्ना सञ्जालहरू बढाउँनुका साथसाथै सम्बन्ध विस्तार तथा सामूहिक रुपमा गाउँदेखि जिल्लासम्म विभिन्न अभियानहरू संचालन गरे, जुन राष्ट्रियस्तरको आवाज बन्न पुग्यो। केहि जिल्लामा एकल तथा संगठित परिवार मिलेर सञ्जाल विस्तार गर्ने, सम्पर्कहरू स्थापना गर्ने तथा ऐक्यबद्धता बढाउन गाउँ, जिल्ला, भौगोलिक क्षेत्रहरूमा परिचालन र विभिन्न अभियानहरू मार्फत सबै परिवारलाई एकै ठाउँमा ल्याएर राष्ट्रिय आवाज निर्माण गर्ने जस्ता काम गर्न थाले।

सरकार र माओवादी दुवै पक्षद्वारा बेपत्ता परिणत व्यक्तिका परिवारहरूलाई सहयोग गर्न तथा सत्य र न्यायका निम्ति उनीहरूको अधिकारका लागि वकालत गर्ने उद्देश्यका साथ नेफाड सन् २००९ मा स्थापना भएको हो। नेफाडले साम्प्रदायिकता, समाजिक पृष्ठभूमी अथवा राजनीतिक आबद्धताको आधारमा नभई समान रुपले सम्पूर्ण द्वन्द्व पीडित तथा बेपत्ता परिवारहरूको प्रतिनिधित्व गर्दछ।

सन् २००६ मा भएको बृहत शान्ति सम्झौता देखि नै एकातिर बेपत्ता परिवारहरू आफ्ना बेपत्ता आफन्तजनबारे उत्तरको प्रतिक्रिया रहेका छन् भने अर्कोतिर दोषीलाई जवाफदेही बनाउन कठिनाई रहँदै आएको छ। नेफाड एक मात्र यस्तो संस्था हो, जसले विशुद्ध रुपमा द्वन्द्व पीडित बेपत्ता परिवारहरूका विषय वस्तुलाई उजागर गर्नुका साथसाथै दीर्घकालिन सोच अनुरूप परिवारहरूलाई स्थानीय देखि राष्ट्रिय स्तरसम्म सहयोग गरिरहेको छ। आयोग बनाउनुका बावजुद पनि नेपाल सरकारले बेपत्ताहरूका सन्दर्भमा छानविन गर्ने कुनै गम्भीर प्रतिबद्धता जनाएको छैन भने शव उत्खनन, संस्मरणात्मक तथा परिवारहरूका लागि बृहत परिपुरणको नीति नै छैन। अधिकतम परिवारहरू गरिबीको चपेटामा छन् र साथ साथै सामाजिक र आर्थिक असमानताबाट पीडित छन्। विशेषतः महिलाहरू बढी प्रभावित छन्।

From Memory to Action

NEFAD itself is becoming a symbol of the fight against injustice and memorial works in Nepal for the families and relatives of the disappeared and missing. The process of framing memory must seek to bring people together and not to divide them. The memorial sites (e.g. those built by the Hateymalo accompaniment programme) become places for dialogue and the reunion of the families and communities. The families are affected by a number of factors: the legal and political, cultural and religious, moral and social issues, and the ways in which collective memory is constructed and narratives emerge. The way families and communities define their relationship to the past is also closely linked to their belief system and approaches to life and death, right and wrong, good and evil, and innocence and culpability. Divergent values, misconceptions, stigmas and alienation still exist in local communities around families of the missing.

Memorialization in Nepal is an age old concept, as a means of honouring, recognizing and remembering someone. The families, both individually and collectively, in our communities have begun to focus on ways to address the past, placing at its centre the emotional and moral needs of victims of disappearance.

NEFAD has been engaging across Nepal with the families and their associations on advocacy, building a family movement and leadership, as well as local memory initiatives and various campaigns, while partnering and coordinating with the Nepal Red Cross Society (NCRS) and the International Committee of the Red Cross (ICRC) for family support and policy lobbying, most broadly in the Hateymalo programme that has covered more than 90 percent of the families of missing from the conflict. This has increased the level of solidarity and willingness to join the family campaign, contributing to the rebuilding of relationships between previously divided communities, providing spaces for families to be recognized and reintegrated into society. In the absence of human remains, memorial works can provide spaces for mourning and reflection and contribute to long term healing. The range of local commemoration and memory events have advanced truth-telling and the establishment of the historical record by the families, through the process of memorialization, and helped to promote constructive dialogue, discussion and debate from local to national level.

NEFAD engagement on commemoration and memory initiatives:

NEFAD has been fully engaging to advance the family campaign through memory initiatives from a family level to villages, districts, and on the national stage. In coordination with NCRS and ICRC, it has been

संस्मरण देखि कार्यसम्म

नेफाड अन्यायका विरुद्ध संघर्ष गर्ने तथा नेपालका बेपत्ता व्यक्तिका सम्झनाका लागि उनीहरूका परिवार तथा आफन्तजनहरूसँग काम गर्ने एक प्रतिक बन्दै गइरहेको छ । संस्मरणका निम्ति गरिने क्रियाकपलाहरूको ध्येय मानिसहरूलाई विभाजित गराउने भन्दा नजिक्याउने तर्फ हुन्छ । स्मृति स्थलहरू (जस्तै: हातेमालो कार्यक्रम अन्तर्गत निर्मित सम्झना स्तम्भ) परिवार तथा समुदायहरूका निम्ति कुराकानी तथा बसिवियाँलो गर्ने ठाउँ भएका छन् । बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरू एकभन्दा बढी कारकहरूद्वारा प्रभावित भइरहेका छन्, ती हुन्: कानूनी तथा राजनैतिक, साँस्कृतिक तथा सामुदायिक, नैतिक तथा सामाजिक विषय र सामूहिक स्मृतिको अभिलेखिकरण गर्ने प्रक्रियाहरू । परिवार तथा समुदायहरूले विगतसँगको सम्बन्धलाई परिभाषित गर्ने तरिका उनीहरूको विश्वास एवम् जीवन र मृत्यु, सही र गलत, असल र खराब तथा निर्दोष र अभियोज्यतालाई हेर्ने धारणासँग नजिकबाट जोडिएको हुन्छ । बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूका माझ स्थानीय समुदायमा भिन्न मान्यता, गलत धारणा, कलंक तथा एकाकीपना अद्यावधि रहेका छन् ।

सम्मान, पहिचान र सम्झनाको लागि संस्मरण गर्नु नेपालको एक प्राचीन अवधारणा हो । हाम्रो समुदायमा पनि परिवारहरूले नीजि तथा सामूहिक तवरमा बेपत्ता बनाइने घटनाका पीडितहरूका संवेगात्मक र नैतिक आवश्यकताहरूलाई केन्द्रमा राख्दै विगतलाई सम्बोधन गर्ने तरिकाहरू तर्फ ध्यान दिन थालेका छन् ।

नेफाड देशभरि नै परिवार तथा उनीहरूका संगठनहरूसँग मिलेर पैरवी, पारिवारिक अभियान तथा नेतृत्व निर्माणका साथसाथै स्थानीय स्मृति तथा विविध अभियानहरूमा संलग्न छ । यसका अलावा रेडक्सको अन्तर्राष्ट्रिय समिति (आईसीआरसी) तथा नेपाल रेडक्स सोसाइटीसँगको साझेदारीमा सहयोग तथा नीति निर्माणहरूमा उन्मुख रहेको छ, विशेषगरि बृहत हातेमालो कार्यक्रम मार्फत, जसले ९० प्रतिशत भन्दा बढी बेपत्ता परिवारहरूलाई समेट्न सफल रह्यो । परिणामस्वरूप, पारिवारिक अभियानहरूमा सहभागी हुने तथा ऐक्यबद्धता जनाउने क्रममा बृद्धि भएको छ, जसले पहिला विभाजित समुदायबीचको सम्बन्ध सुमधुर बनाउन त सघाएको छ नै, साथै परिवारहरूलाई समाजमा पहिचान स्थापित गर्न तथा पुननिर्माण गर्न सहयोग गरेको छ । मानव अवशेष नभेटिएको अवस्थामा सम्झना कार्य तथा सम्झना स्तम्भहरूले दीर्घकालिन रूपमा परिवारहरूलाई आफ्नो शोकलाई बिसर्जनमा सहयोग गर्न सक्छ । स्थानीय स्तरमा गरिने विभिन्न प्रकारका संस्मरणात्मक कार्यक्रमहरूले वास्तविकता बाहिर ल्याउन बल पुऱ्याएको छ भने परिवारका ऐतिहासिक अभिलेख पनि स्थापित गराएको छ । यसका अतिरिक्त यस्ता कार्यक्रमले स्थानीय देखि राष्ट्रिय स्तरसम्म रचनात्मक संवाद, छलफल तथा बहसको प्रवर्द्धन गर्न समेत मद्दत पुऱ्याएका छन् ।

संस्मरण तथा सम्झनाका प्रयासहरूमा नेफाडको संलग्नता

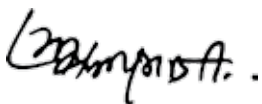
नेफाडले स्थानीय स्तरदेखि राष्ट्रिय स्तरसम्म संस्मरणका गतिविधि मार्फत पारिवारिक अभियानको पहल गरिरहेको छ । आईसीआरसी र नेपाल रेडक्स सोसाइटीको सहकार्यमा

commemorating the International Day of the Disappeared (August 30) for many years by sending out solidarity messages and memory post cards to the families across Nepal, which has been powerful and emotional.

In 2012, NEFAD launched the 'INVISIBLE NO MORE' campaign, and used photographs, and personal effects of the disappeared in a MEMORY BOX to link these initiatives to the family campaign. In later years, NEFAD also organised a Family-Walk to Bhairabnath (the Army Barrack in the capital where the mass disappearance occurred), a Memory Walk in district headquarters and commemorated the international Day of the Disappeared both at the individual and collective level. NEFAD has also linked memory to the arts and theatre for wider civic engagement and public education to send messages to the new generation about Nepal's violent past and disappearances. To continue the construction of local memory and family activism, NEFAD has launched a quilting initiative with the wives of the disappeared in the mid-western region, where the former Hateymalo members continue to come together to share their stories and produce a memory quilt to remember their lost husbands. This process will be continued and extended throughout the nation.

NEFAD is committed to recording a history of the disappeared and the families as oral history, as a part its long term "Truth, Memory and Justice" Campaign. It will continue to collect and document oral narratives, establish places of memory and remember the disappeared through various memory activities and initiatives.

NEFAD is happy to be a part of this publication, and appreciates the role of the ICRC, both during the conflict and in its aftermath, and its contribution to build family activism, memory initiatives and national awareness. This publication will play a significant role in remembering those disappeared relatives and will serve as an archive for education and the history of our time.

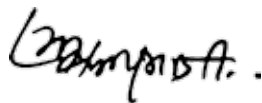

Ram Kumar Bhandari
President
NEFAD

धेरै वर्ष अघिदेखि अन्तर्राष्ट्रिय बेपत्ता दिवस (३० अगस्त) मनाउनुका साथै पोस्टकार्ड मार्फत सामूहिक रुपमा संदेश पनि पठाउने गर्दछ, जुन भावनात्मक रुपमा बलिया हुन्छन् ।

सन् २०१२ मा नेफाडले तस्वीर प्रयोग गरेर तथा बेपत्ता व्यक्तिको सम्झना र प्रभाव सहित "INVISIBLE NO MORE" भन्ने अभियान शुरु गर्‍यो । यस अभियानमा बेपत्ता व्यक्तिको तस्वीर तथा व्यक्तिगत सामग्रीहरूलाई एउटा MEMORY BOX मा राखेर उक्त प्रयासलाई पारिवारिक अभियानसँग जोड्न खोजियो । पछिल्ला वर्षहरूमा नेफाडले राजधानी स्थित भैरवनाथ गणसम्म (जहाँबाट ठूलो संख्यामा व्यक्तिहरू बेपत्ता भएका थिए) Family – Walk तथा जिल्ला सदरमुकाममा Memory – Walk जस्ता कार्यक्रम आयोजना गरेर बेपत्ता व्यक्तिहरूलाई व्यक्तिगत एवं सामूहिक स्तरमा सम्झने कार्य पनि गरेको छ । साथै बृहत नागरिक सहभागिता तथा सार्वजनिक शिक्षा मार्फत नयाँ पुस्तासम्म देशको हिंस्रक विगत र बेपत्ताहरूबारे सन्देश पुर्‍याउने हेतुले नेफाडले कला तथा रंगमंचहरूसँग समेत सम्बन्ध स्थापित गर्‍यो । स्थानीय तहमा स्मरण तथा पारिवारिक अभियान निर्माणलाई निरन्तरता दिन नेफाडले मध्यपश्चिम क्षेत्रमा बेपत्ता व्यक्तिका श्रीमतीहरूसँग एउटा संस्मरणात्मक सामग्री बनाउने अभियान प्रारम्भ गरेको छ, जहाँ हातेमालो कार्यक्रमका पूर्व सदस्यहरू समेत सहभागी भएर उनीहरूका कथा साट्दै ती श्रीमतीहरूलाई उनीहरूका पतिको सम्झनामा केहि सामग्री बनाउन सघाइरहेका छन् । यो प्रकृयाले निरन्तरता पाउँनुका साथसाथै देशभरि विस्तार समेत हुँदैछ ।

नेफाडले दीर्घकालीन "सत्य, सम्झना तथा न्याय" अभियान अन्तर्गत बेपत्ता व्यक्ति तथा परिवारहरूको इतिहासलाई एक मौखिक इतिहासको रुपमा संग्रह गर्न प्रतिबद्ध छ । यसका लागि मौखिक वृत्तान्तहरू तथा संस्मरणका स्थापित स्थानहरूको संकलन र अभिलेख राख्ने योजना छ र संस्मरणका विविध क्रियाकलाप तथा प्रयासहरू मार्फत बेपत्ताहरूलाई सम्झन चाहन्छ । यस प्रकाशनको एउटा अंग बन्न पाएकोमा नेफाड हर्षित छ र द्वन्द्व र त्यस पछिका दिनहरूमा आईसीआरसीको भूमिका, पारिवारिक अभियान, संस्मरणका पहलहरू तथा राष्ट्रिय सचेतना निर्माणमा यसको योगदानको कदर गर्दछ । यो प्रकाशनले सबै बेपत्ता व्यक्तिको सम्झना दिलाउन मात्र नभई यस सम्बन्धी शिक्षा तथा हाम्रो समयको इतिहासको जगेर्ना गर्न समेत उल्लेखनीय भूमिका खेल्नेछ ।

राम कुमार भण्डारी
अध्यक्ष
बेपत्ता परिवार समाज

Introduction

In 2010, the ICRC launched an accompaniment programme called **Hateymalo**. While providing psychosocial support to the families of missing persons, the ICRC in collaboration with national non-governmental organisations (NGOs) and the Nepal Red Cross Society (NRCS) delivered psychological, economic, legal, administrative and sociocultural support to them. With support groups being at the core of its multifaceted interventions, the programme helped families to cope with their specific problems and rebuild social and community bonds. The Hateymalo which was implemented in 46 districts of the 75 districts of Nepal came to an end in 2016 benefitting more than 90% of the families of the missing (FoMs) and was carried out in five phases. The totals number of the missing persons stands at 1334 as of July 2016.

The Hateymalo programme reflects the ICRC's philosophy of accompaniment and was built upon long-standing approaches to psychosocial work that uses both peer support and para-professionals from FoMs and the wider community. The programme mobilized Nepali psychologists, counsellors, and para-professionals. The approach respected and nurtured community-driven, bottom-up, and culturally relevant practices, instead of directly replicating the Western approach of Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS). Networking with local actors - both governmental and nongovernmental - sensitizing them to the needs of FoMs, and linking FoMs to the resources available through referrals were the approaches adopted.

The resource mobilisation process was, in particular, relevant to helping FoMs meet their needs. The selection and capacity-building of grassroots organisations and district chapters of the NRCS were also appropriate and relevant: these local bodies provided FoMs with speedy support and sustained the learning of benefactors from a variety of sectors.

By making support groups, a core component of its multi-faceted interventions, the Hateymalo was designed to help FoMs to cope with the emotional and psychological challenges of having a loved one missing. Simultaneously, it also aimed to discover new connections and resources to enable FoMs to move ahead in life. In addition, the programme emphasised on building solidarity networks of other local service providers and mobilizing them to provide FoMs with assistance; primarily the economic, legal, and administrative.

Core interventions

Through support groups, FoMs received emotional, social and cultural, economic, legal, administrative, therapeutic support and advice about their right to know. The accompaniers functioned as key persons

परिचय

सन् २०१० मा आईसीआरसीले हातेमालो नामक मनोसामाजिक सहयोग कार्यक्रम प्रारम्भ गर्‍यो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरू र नेपाल रेडक्रस सोसाइटीसँग सहकार्य गर्दै आईसीआरसीले बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई मनोवैज्ञानिक, आर्थिक, प्रशासनिक/कानूनी, सामाजिक/साँस्कृतिक सहयोग प्रदान गर्‍यो । सहयोगी समूहहरूको अवधारणामा आधारित बहुआयामिक गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दै, यस कार्यक्रमले परिवारहरूलाई आफ्ना मुख्य समस्याहरूको सामना गर्न र सामाजिक तथा सामुदायिक सम्बन्धहरूको पुनर्निर्माण गर्न सहयोग गर्‍यो । सन् २०१६ मा समाप्त भएको उक्त कार्यक्रम विभिन्न चरणमा बिस्तार भएर नेपालको ७५ जिल्लामध्ये ४६ मा गरी ९० प्रतिशतभन्दा बढी बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई समेट्न सफल भयो । जुलाई २०१६ मा अद्यावधिक गरिएको आईसीआरसीको अभिलेख अनुसार, नेपालमा १३३४ व्यक्तिहरु अबै बेपत्ता रहेका छन् ।

हातेमालो कार्यक्रम आईसीआरसीको मनोसामाजिक सहायताको सिद्धान्तमा आधारित थियो । बेपत्ता परिवारजन तथा बृहत समुदायका मनोसामाजिक कार्यकर्ताहरूको सहकार्यलाई अबलम्बन गर्नुको साथै कार्यक्रमले नेपाली मनोविज्ञ, मनोबिमर्शकर्ता तथा मनोसामाजिक कार्यकर्ताहरूलाई परिचालन गरेको थियो । समुदाय अनुरूपको गतिविधिमा आधारित तलबाट माथिसम्म सिक्दै जाने तथा पश्चिमी संस्कृतिमा आधारित प्रत्यक्ष मानसिक स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी उपचारात्मक पद्धतिभन्दा फरक थियो । स्थानीय सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गरी उपलब्ध श्रोत र साधन मार्फत परि योजनाले बेपत्ता परिवारहरूका आवश्यकता पुरा गर्न अन्य संस्थाहरूमा सिफारिस सम्बन्धी कामहरूको समन्वय समेत गर्‍यो ।

श्रोत परिचालन प्रक्रिया मूलतः बेपत्ता व्यक्तिका परिवारलाई उनीहरूका आवश्यकता पुरा गर्न सघाउनका निम्ति सान्दर्भिक थियो । स्थानीय संघसंस्था तथा रेडक्रसका जिल्ला शाखाहरूको छनोट र क्षमता अभिवृद्धि पनि उपयुक्त एवम् सान्दर्भिक थियो । स्थानीय ती संघसंस्थाहरूले बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई तत्काल सहायता उपलब्ध गराउनुका साथै अन्य विविध क्षेत्रका सिकाईलाई समेत समेटेका थिए ।

आफन्त बेपत्ता व्यक्तिसँग सम्बन्धित भावनात्मक तथा मनोवैज्ञानिक लगायतका चुनौतीको सामना गर्नका लागि हातेमालो कार्यक्रमले सहयोगी समूहहरू गठन गरेको थियो । साथसाथै, कार्यक्रमले विभिन्न श्रोतहरु पहिचान गरेर बेपत्ता परिवारहरूलाई सहयोग गरेको थियो । त्यसैगरी, कार्यक्रमले बेपत्ता परिवारहरूलाई चाहिने आर्थिक, कानूनी तथा प्रशासनिक सहयोग गर्न सेवा प्रदायक संघसंस्थाहरूसँगको सम्बन्ध विस्तारमा जोड दिएको थियो ।

महत्वपूर्ण कार्यहरू

सहयोगी समूह मार्फत परिवारहरूले भावनात्मक, सामाजिक, साँस्कृतिक, आर्थिक, कानूनी, प्रशासनिक, मनोवैज्ञानिक तथा बेपत्ता आफन्तबारे जान्न पाउने जस्ता महत्वपूर्ण

in providing emotional support to and connecting FoMs with local resources through community mobilisation. A summary of the activities conducted under each component of the programme are as follows

Components	Activities
Mental health and psychological support	Focus groups for the mothers, wives, and fathers of missing persons
	Individual counselling for screened persons
	Psycho-education on stress and coping
	Life skills training for adolescents
	Consultation, referral, and support for mental health
Family support	Information sessions
	Referral to organizations specializing in mediation
Spiritual and cultural support	Construction of commemorative public spaces like <i>chautara</i> , community buildings, and water supply systems
	Commemorative rituals (<i>puja</i> and family solidarity picnics).
Social and community support	Community sensitization activities (street theatre/ plays, art exhibitions)
	Community gatherings and interactions
	Mobilization of community leaders and local organizations
	District-level workshops and interactions
Economic support	Distribution of livestock, seeds, and/or financial support for income generation
	Training in cornerstone principles of Heifer International, effective livelihoods, both on- and off-farm, and kitchen gardening
	Group sustainability training (cooperative management) and exposure visits
	Passing on the gift (formation of groups, training, and ceremonies).

सूचना संप्रेषण गर्‍यो । कार्यक्रमको महत्वपूर्ण भूमिकामा रहेका मनोबिमर्शकर्ताले विशेषगरी भावनात्मक र स्थानीय स्तरमा उपलब्ध श्रोत साधनमा परिवारको सहज पहुँचका लागि सहजीकरण गरेका थिए । यसका साथसाथै हातेमाले कार्यक्रमले तल उल्लेखित मुख्य कार्यहरू सम्पन्न गरेको थियो ।

मुख्य कार्यहरू	गतिविधिहरू
मानसिक स्वास्थ्य र मनोवैज्ञानिक सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> • बेपत्ता व्यक्तिका आमा, बाबा, श्रीमतीसँग विषय केन्द्रित छलफल • परिवारजनहरूका लागि व्यक्तिगत मनोबिमर्श छलफल • तनाव व्यवस्थापनका लागि मनोवैज्ञानिक शिक्षा • युवाहरूका लागि जीवन उपयोगी शिक्षा • मानसिक स्वास्थ्यका लागि सल्लाह, सम्पर्क, सहयोग तथा सिफारिस
पारिवारिक सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> • जानकारी अदान प्रदान • मध्यस्थताका लागि सम्बन्धित संस्थाहरूमा सिफारिस
आध्यात्मिक साँस्कृतिक र धार्मिक सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> • सार्वजनिक स्थानहरूमा चौतारा, सामुदायिक भवन र पानी धारा निर्माण • पूजा तथा सामूहिक भोज
सामाजिक र सामुदायिक सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> • सामुदायिक सचेतीकरण तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरू जस्तै सडक नाटक, चित्रकला प्रदर्शनी • स्थानीय जनप्रतिनिधि तथा सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा अन्तरकृया, छलफल • जिल्ला स्तरीय छलफल तथा अन्तरकृया
आर्थिक सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> • आर्थिक लाभ प्राप्त गर्नका लागि पशु तथा बीउबीजन बितरण • हेफर ईन्टरनेशनलको “उपहार प्रदान” अवधारणामा आधारित जीवनोपयोगी तालिम, व्यावसायिक पशुपालन, खेतीपाती तथा बगैँचा व्यवस्थापन तालिम • समूह दीगोपनाका लागि स्थानीयस्तरमा फाईनान्स संचालन तथा अन्तरजिल्ला भ्रमण • समूह निर्माण, तालिम, “उपहार प्रदान”

Legal and administrative support	Information and orientation to FoMs about legal provisions and administrative processes
	Accompaniment through the processes of accessing administrative and legal rights (obtaining legal documents, certificates, interim relief, scholarships, social security funds, citizenship, and the like)
	Support for access to free health check-ups and medication.
	Study and dissemination of the civil legal Issues related to FoMs in Nepal to stakeholders and relevant authorities
Right –to- know	Dissemination of information to FoMs about their rights and procedures regarding the whereabouts of the missing persons through the International Day of the Disappeared and publication of a list of missing persons
	Follow up on individual cases of missing persons through family visits and follow-up group meetings
	Support to family associations at the local and national levels

Table 1

List of activities by component

			
Missing persons	Total districts	Total households	Total population
1295	46	1350	7965

प्रशासनिक तथा कानूनी सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> बेपत्ता परिवारहरूका लागि आवश्यक प्रशासनिक तथा कानूनबारे जानकारीको सम्प्रेषण तथा अभिमुखीकरण प्रशासनिक कागजात जस्तै जन्मदर्ता प्रमाणपत्र, नागरिकता, नाता प्रमाणिकरण, अन्तरिम राहत, शैक्षिक छात्रवृत्ति, सामाजिक भत्ता निःशुल्क स्वास्थ्य जाँच तथा औषधी उपचारका लागि सहजीकरण सम्बन्धित निकाय तथा बेपत्ता व्यक्ति तथा परिवारसँग सम्बन्धित कानूनीबारे जानकारी अदानप्रदान तथा छलफल
जान्न पाउने अधिकार सम्बन्धी सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> अन्तर्राष्ट्रिय बेपत्ता दिवस, बेपत्ता व्यक्तिहरूको सूची प्रकाशन माफत बेपत्ता भएका नागरिकहरूको यथार्थ अवस्थाबारे जानकारी प्राप्त गर्ने उपाय तथा प्रकृयाबारे सूचना सम्प्रेषण बेपत्ता व्यक्तिसँग सम्बन्धित जानकारी संकलन, अनुगमन तथा पारिवारिक तथा समूहगत भेटघाट स्थानीय तथा राष्ट्रियस्तरमा बेपत्ता परिवार समाजलाई सहयोग

तालिका १

मुख्य कार्यका आधारमा गरिएका गतिविधिहरूको सूची तथा मुख्य चित्रहरू

			
बेपत्ता व्यक्तिको संख्या	कूल जिल्ला संख्या	जम्मा घरघुरी	कूल जनसंख्या
१२९५	४६	१३५०	७९६५

			
Number of support groups	Families having received economic support	Individual counselling	Individual mental Health referral
182	1112	316	20
			
Number of commemorative memorials and monuments	Families having attended 'Right to know' Meetings	Families having received legal & administrative support	Families having received an official information on whereabouts of the missing persons
59	1080	636	179

			
सहयोगी समूह संख्या	आर्थिक सहयोगबाट लाभान्वित परिवार संख्या	व्यक्तिगत मनोबिमर्श	व्यक्तिगत स्वास्थ्य सेवा सिफारिस
१८२	१११२	३१६	२०
			
सम्झना स्तम्भ निर्माण	जान्न पाउने अधिकार सम्बन्धि बैठकमा उपस्थित परिवार संख्या	प्रशासनिक तथा कानूनी सहयोगबाट लाभान्वित परिवार	बेपत्ता आफन्तको अवस्थाबारे आधिकारिक जानकारी प्राप्त गर्ने परिवार
५९	१०८०	६३६	१७९

Table of Contents

Pilot Phase.....	1
First Phase	9
Second Phase.....	19
Third Phase	27
Forth Phase.....	39
Poems	59
Commemoration Sites.....	70

विषय सूची

नमूना चरण.....	१
पहिलो चरण.....	९
दोश्रो चरण.....	१९
तेश्रो चरण.....	२७
चौथो चरण.....	३९
कबिता.....	५९
स्मारक स्थलहरू.....	७०

Pilot Phase

The ICRC launched the pilot phase of its Hateymalo Accompaniment Programme in Bardiya district in August 2010. The programme covered 267 Families of Missing persons (FoM). By the end of the pilot phase in June 2012, the families of missing persons had conducted two worships ceremony, constructed 6 waiting places, 1 monument, 5 water pumps and 1 temple and organised tree plantation programme in the memory of their loved ones.

नमुना चरण

रेडक्रसको अन्तर्राष्ट्रिय समिति (आईसीआरसी) ले २०६८ मा हातेमालो कार्यक्रम नमुना चरणको रुपमा बर्दिया जिल्लामा प्रारम्भ गर्‍यो । नमुना चरणको यस कार्यक्रमले जिल्लाका बेपत्ता व्यक्तिका २६७ परिवारहरूलाई समेटेको थियो । २०७० सालमा सम्पन्न भएको यस कार्यक्रम अन्तर्गत बेपत्ता आफन्तको स्मृतिमा परिवारहरूले २ ठाँउमा पूजा सम्मारोह, ६ वटा प्रतीक्षालय निर्माण, १ वटा स्मारक निर्माण, ५ वटा हातेपम्प जडान, १ वटा मन्दिर निर्माण तथा वृक्षारोपण समेत गरेका थिए ।

©YADAV Ajay/ICRC

Waiting place
Magaragadhi – 5, Sunpur, Bardiya
2011

प्रतीक्षालय
मगरागढी - ५, सुनपुर, बर्दिया
२०६८

©YADAV Ajay/ICRC

Community home
Motipur - 7, Satariya, Bardiya
2011

सामुदायिक भवन
मोतिपुर - ७, सतरिया, बर्दिया
२०६८

Hand pump
Thakurdwara – 5, NRCS Sub chapter premises, Bardiya
2011

हातेपम्प
ठाकुरद्वारा - ५, नेरेसो उपशाखा परिसर, बर्दिया
२०६८

©YADAV Ajay/ICRC

Hand Pump
Khairichandanpur – 2, Bardiya
2011

हातेपम्प
खैरीचन्दनपुर -२, बर्दिया
२०६८

Saraswati Temple
Mahamadpur – 8, Bardiya
2012

सरस्वती मन्दिर
महमदपुर -८, बर्दिया
२०६९

ICRC

Commemorating the Missing | 7

Waiting Place
Motipur – 5, Madaha, Bardiya
2011

प्रतीक्षालय
मोतिपुर - ५ मदहा, बर्दिया
२०६८

First Expansion

The programme expanded, for the first time, to nine additional districts namely: Dang, Banke, Kapilvastu, Rupandehi, Nawalparasi, Chitwan, Kathmandu, Bhaktapur and Lalitpur in March 2011. The first expansion covered 326 additional families. Families of missing residing in these nine districts accomplished 9 worships ceremony and constructed 6 waiting places, 1 monument and 1 memorial gate, also organised tree plantation before the completion of the programme in June 2013.

पहिलो बिस्तार

२०६९ मा हातेमालो कार्यक्रम पहिलो चरणको रुपमा दाङ्ग, बाँके, कपिलवस्तु, रूपन्देही, नवलपरासी, चितवन, काठमाडौं, ललितपुर र भक्तपुर गरी ९ वटा जिल्लामा बिस्तार भयो । पहिलो चरणको यस बिस्तारित कार्यक्रमले थप ३२६ बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई समेटेको थियो । २०७० सालमा सम्पन्न यस कार्यक्रम अन्तर्गत बेपत्ता आफन्तको स्मृतिमा परिवारहरूद्वारा ९ ठाँउमा पूजा, ६ वटा प्रतीक्षालय निर्माण, १ वटा स्मारक निर्माण, १ स्मारक प्रवेशद्वार निर्माण तथा वृक्षारोपण गरिएका थिए ।

©GALENT Arnaud/ICRC

Monument and Community building
Purano Naikap – 7, Kathmandu
2012

स्मारक तथा सामुदायिक भवन
पुरानो नैकाप - ७, काठमाडौं
२०६९

Tree Plantation in memory of missing
Devghat, Chitwan
2012

बेपत्ताको सम्झनामा वृक्षारोपण
देवघाट, चितवन
२०६९

© ICRC

Waiting place
Padampur – 8, Chitwan
2012

प्रतीक्षालय
पदमपुर - ८, चितवन
२०६९

Entrance gate to the temple
Shivmandir – 8, Maharajasthan temple, Nawalparasi
2011

मन्दिरको प्रवेशद्वार
शिवमन्दिर - ८, महाराजस्थान मन्दिर, नवलपरासी
२०६८

A prayer ceremony for the missing.
Rupandehi
2011

बेपत्ताको सम्झनामा पूजा
रुपन्देही
२०६८

Resting Place
Sirshihawa – 8, Kapilvastu
2012

चौतारा
सिसिहवा - ८, कपिलवस्तु
२०६९

Resting Place
Kohalpur – 3, Banke
2012

चौतारा
कोहलपुर -३, बाँके
२०६९

© ICRC

A prayer ceremony being organized for the missing.
Duruwa, Dang
2011

बेपत्ताको सम्झनामा पूजा
डुरुवा, दाङ्ग
२०६८

Waiting Place
Rajhena – 2, Banke
2012

प्रतीक्षालय
रभेना - २, बाँके
२०६९

Second Expansion

In November 2011, the Hateymalo Accompaniment Programme expanded to six more districts. The expansion facilitated access to 121 Families of Missing residing in Jhapa, Morang, Sunsari, Kaski, Tanahu and Lamjung districts. Families of Missing constructed 4 waiting places, 1 monument and 1 memorial gate during the programme implementation period. The programme was concluded in September 2014.

दोश्रो बिस्तार

२०६८ मा हातेमालो कार्यक्रम दोश्रो पटक बिस्तार भयो । झापा, मोरङ्ग, सुनसरी, कास्की, तनहुँ र लमजुङ्ग लगायतका ६ जिल्लाहरूमा बिस्तार भएको कार्यक्रमले थप १२१ बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई समेटेको थियो । २०७१ सालमा सम्पन्न यस कार्यक्रम अन्तर्गत पनि बेपत्ता आफन्तको स्मृतिमा परिवारहरूले ४ वटा प्रतीक्षालय, १ वटा स्मारक तथा १ स्मारक प्रवेशद्वार निर्माण गरेका थिए ।

© ICRC

Monument
Kankai Municipality -4, Kotihome, Jhapa
2014

स्मारक
कनकाई नगरपालिका -४, कोटीहोम भापा
२०७१

© ICRC

Waiting Place
Koshi zonal Hospital, Biratnagar, Morang
2014

प्रतीक्षालय
कोशी अंचल अस्पताल, बिराटनगर, मोरङ्ग
२०७१

© VADAV Ajay/ICRC

Waiting Place
Taltalaiya, Itahari, Sunsari
2014

प्रतीक्षालय
तालतलैया, ईटहरी, सुनसरी
२०७१

© ICRC

Welcome gate with the names of the missing persons
District Administration office, Damauli, Tanahu
2012

बेपत्ता नामावली सहितको स्वागतद्वार
जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दमौली, तनहुँ
२०६९

A Prayer ceremony being organised for the missing.
Fedikuna - 9, Bhotewodar, Lamjung
2013

बेपत्ताको सम्झनामा पूजा
फेदीकुना-९, भोटेओडार, लमजुङ्ग
२०७०

© ICRC

Waiting place
Shahid Park -7, Pokhara, Kaski
2013

प्रतीशालय
शहीदपार्क -७, पोखरा , कास्की
२०७०

Third Expansion

The third expansion of the Hateymalo began in March 2013 and delivered services to 256 families living in Kailali, Kanchanpur, Surkhet, Gorkha, Dhading, Nuwakot, Rasuwa, Mahottari, Dhanusha, Siraha and Saptari districts. The relatives of missing persons carried out three worships ceremony and constructed 10 resting places, 1 monument, 1 memorial gate and 1 water supply memorial project. The programme was phased out in September 2015.

तेश्रो बिस्तार

२०७० मा हातेमालो कार्यक्रम तेश्रो पटक बिस्तार भयो । कैलाली, कञ्चनपुर, सुर्खेत, गोरखा, धादिङ्ग, नुवाकोट, रसुवा, महोत्तरी, धनुषा, सिरहा र सप्तरी जिल्लामा बिस्तार भएको यस कार्यक्रमले २५६ बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई समेटेको थियो । २०७२ सालमा सम्पन्न यस कार्यक्रम अन्तर्गत बेपत्ता आफन्तको स्मृतिमा परिवारहरूले १० वटा प्रतीक्षालय निर्माण, १ वटा स्मारक निर्माण, १ स्मारक प्रवेशद्वार निर्माण तथा १ वटा हातेपम्प जडान गरेका थिए ।

Waiting place
Sakhada Bhagawati temple, Chhinnmasta, Saptari
2015

प्रतीक्षालय
सखडा भगवती मन्दिर, छिन्नमस्ता, सप्तरी
२०७२

© SHRESTHA Sandesh/CRC

Waiting place
Siraha Municipality-1, Siraha
2015

प्रतीशालय
सिरहा नगरपालिका - १, सिरहा
२०७२

© SHRESTHA Sandesh/ICRC

Waiting place
Bengadabar –6, NRCS Sub chapter premises, Dhanusha
2014

प्रतीक्षालय
बेङ्गाडाबर -६, नेरेसो उपशाखा परिसर, धनुषा
२०७५

© SHRESTHA Sandesh/ICRC

Waiting place
District Health Office, Jaleshwar, Mahottari
2015

प्रतीक्षालय
जिल्ला अस्पताल, जलेश्वर, महोत्तरी
२०७२

© GALENT Arnaud/ICRC

Resting place
Jogimara -5, Hekrang, Dhading
2014

चौतारा
जोगीमारा -५, हेकराङ्ग, धादिङ्ग
२०७१

© MAHARJAN Sujen Man/ICRC

Waiting place
Dhading Besi, Nilkantha municipality, Dhading
2016

प्रतीक्षालय
धादिङ्ग बेसी, निलकण्ठ नगरपालिका, धादिङ्ग
२०७२

© MAHARJAN Sujen Man/ICRC

Entrance gate to the temple
Dupcheshwor Mahadev, Rautbesi -8, Nuwakot
2015

मन्दिरको प्रवेशद्वार
दुपचेश्वर महादेव, राउतबेसी-८, नुवाकोट
२०७२

Waiting place
District Administration office, Gorkha
2015

प्रतीक्षालय
जिल्ला प्रशासन कार्यालय, गोरखा
२०७२

Waiting place
Latikoeli -9, Bulbuliya, Surkhet
2015

प्रतीक्षालय
लाटीकोईली - ९, बुलबुलिया, सुर्खेत
२०७२

© ICRC

Resting place
 Belauri Municipality –6, Kanchanpur
 2015

चौतारा
 बेलौरी नगरपालिका -६, कञ्चनपुर
 २०७२

Fourth Expansion

One and a half year of support from Hateymalo Accompaniment Programme was provided to 325 Families of Missing from Achham, Baitadi, Jumla, Kalikot, Dailekh, Jajarkot, Salyan, Rolpa, Rukum, Baglung, Myadi, Parbat, Syangja, Kabhre, Sindhupalchok, Ramechhap, Sindhuli, Rautahat and Makwanpur districts since May 2014. By the end of the programme in March 2016, families of missing persons accomplished one worship ceremony and constructed 12 resting places, 4 monuments and 1 water supply memorial project.

चौथौ बिस्तार

डेढ बर्षीय हातेमालो कार्यक्रमले अछाम, बैतडी, जुम्ला, कालिकोट, दैलेख, जाजरकोट, सल्यान, रोल्पा, रूकुम, बागलुङ्ग, म्याग्दी, पर्वत, स्याङ्जा, काभ्रेपलान्चोक, सिन्धुपाल्चोक, रामेछाप, सिन्धुली, रौतहट र मकवानपुर जिल्लाका ३२५ बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूलाई समेटेका थियो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत पनि बेपत्ता आफन्तको स्मृतिमा परिवारहरूले १२ वटा प्रतीक्षालय निर्माण, ४ वटा स्मारक निर्माण र १ वटा हातेपम्प जडान गरेका थिए । कार्यक्रम २०७२ को अन्त्यमा सम्पन्न भएको थियो ।

Waiting place
Manthali municipality-2, Bhutekhola, Ramechhap
2016

प्रतीक्षालय
मन्थली नगरपालिका- २, भुटेखोला, रामेछाप
२०७२

© ICRC

Resting place
Kamala Mai municipality-6, Khullamancha, Sindhuli
2015

चौतारा
कमलामाई नगरपालिका-६, खुलामन्च, सिन्धुली
२०७२

© ICRC

2015, Sindhuli
Families of missing on their way to participate in a solidarity picnic – a major event and part of the Hateymalo programme

२०७२, सिन्धुली
बेपत्ता व्यक्तिका आफन्तहरू सहभोज कार्यक्रम स्थल जादै ।
हातेमालो कार्यक्रम अन्तर्गत सहभोज पनि एक मुख्य कार्यक्रम हो ।

Monument
Shahid Park Chandranigahpur, Rautahat
2015

स्मारक
शहीद पार्क चन्द्रनिगाहपुर, रौतहट
२०७२

© ICRC

Monument
Shahid Park, Hetauda municipality-11, Makwanpur
2015

स्मारक
शहीद स्मारक, हेटौडा नगरपालिका, मकवानपुर
२०७२

© MAHARJAN Sujen Man/ICRC

Establishment of Ganesh idol
Devasthan-1, Dhulikhel, Kavrepalanchowk
2016

गणेशको मूर्ति स्थापना
देवीस्थान-१, धुलिखेल, काभ्रेपलान्चोक
२०७२

Waiting place
Chautara -3, Sindhupalchok
2016

प्रतीक्षालय
चौतारा -३, सिन्धुपाल्चोक
२०७२

Waiting place
Tribhuvan Adarsh School premises, Syangja Bazar, Syangja
2075

प्रतीक्षालय
त्रिभुवन आदर्श विद्यालय, स्याङ्जा बजार, स्याङ्जा
२०७२

Waiting place
Kalika temple premises, Baglung Bazar, Baglung
2015

प्रतीक्षालय
कालिका मन्दिर परिसर, बाग्लुङ्ग बजार, बाग्लुङ्ग
२०७२

Monument
Musikot -1, Rukum
2015

स्मारक
मुसिकोट -१, रुकुम
२०७२

Waiting place
Mijhing -7, Shulichour, Rolpa
2015

प्रतीक्षालय
मिभिङ्ग -७ सुलिचौर, रोल्पा
२०७२

© NEUPANE-Sebak Raj/NRCS

Waiting place
District Administration Office, Salyan
2015

प्रतीक्षालय
जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सल्यान
२०७२

© SHAHI DI Bahadur/NRCS

Waiting place
Khalanga —4, Jajarkot
2015

प्रतीक्षालय
खलंगा- ४, जाजरकोट
२०७२

© MAHARJAN Sujen Man/ICRC

Monument
Smriti Chowk, Dailekh Bazar, Dailekh
2015

स्मारक
स्मृतिचौक, दैलेख बजार, दैलेख
२०७२

© SHAHI Tapendra/NRCS

Water tap
Bharta –8, Jitegadha, Kalikot
2015

धारा
भरता-८, जितेगढा, कालिकोट
२०७२

© MARG Kabram/ICRC

Waiting place
Jumla airport, Chandannath municipality –1, Jumla
2015

प्रतीक्षालय
जुम्ला एयरपोर्ट, चन्दननाथ नगरपालिका -१, जुम्ला
२०७२

© SHAHI Naresh/Accham

Waiting place
Mangalsen-5, District Hospital premises, Accham
2015

प्रतीक्षालय
मंगलसेन -५, जिल्ला अस्पताल परिसर, अछाम
२०७२

© SUNAR Dan Bahadur/ICRC

Waiting place
Satbanjha, Chauraha, Baitadi
2015

प्रतीक्षालय
सतबांझ, चौराहा, बैतडी
२०७२

Some poems written by the Families of Missing Persons

बेपत्ता व्यक्तिका परिवारहरूद्वारा लेखिएका केही कविताहरू

उसले एउटा नागरिकता
 एउटा दुई किलो चामलको कुपन
 एउटा तिलस्मी रहर दिएर
 एउटा भोट मागेको थियो,
 र, म बुढि औलाको नङ्गमाथि थपक्क बसेको कालो दागमा हराएको थिएँ ।

उसले नांग्लोजत्रो गोलो र साँघुरो संसार भएकी मेरी आमैसित
 लोककथाको चामत्कारिक नायक भै आएर
 अनेक तिलस्मी कथा सुनाएर
 एउटा शहीद मागेको थियो
 र, मैले रन्किदै आएको गोलीले छातीको देब्रे कुना नेर नक्साको ट्याटु खोपाएको थिएँ ।

यसले आफ्ना आँखाबाट फलेको सम्मोहनको बल्ल्छी मेरा आँखाको तलाउमा फ्याँकेर
 मेरा आँखाको एक धर्को चमक उनेर लगेको थियो
 उसले जादुयी शब्दको गुलाबी रुमाल मुखबाट तानेर लोभ्याउदै
 मेरा बचेरा जस्ता कोमल र काँपी रहेका आवाज पोको पारेर लगेको थियो ।
 उसले सपनाको मखमली कपडाले मलाई छोपेर बतासमा उडाउदै
 मेरा ढुक्ढुकीहरू सिक्का भै गोजीमा बोकेर छन्छन् बजाएको थियो ।

जब बुझें उसको छल
 जब मैले उसको टुनाबाट खोजें मुक्ति
 र, माँगि सब थोक,
 यसले अर्ध्याँरा कुनातिर बन्दुकका घोडाको टापको आवाज जस्तो चुट्की बजायो च्याट्ट
 र, म परिवर्तित भएँ-बिजुलीको पोल र प्लेकार्डहरूमा टाँसिएका पम्पलेटहरूमा
 सरकारी अफिसका दुसी परिसकेका ढड्डाहरूमा
 र, समयका चाउरीहरूमा हराउने आँशुका मसिना धर्साहरूमा ।

SYNOPSIS

The Magician

- Buddhi Sagar

The poem tells how the people are shown the dream by the politicians and how the common people follow them only to realise everything was false.

जलजला पहाड

-बिमला तुम्खेवा

आफ्नै स्मृतिले घुमाउँदै ल्याइपुन्याउँछ
मलाई तिम्रो सम्भनासम्म
बादलभन्दा छिटो छिटो हिड्दै
चरनमा बाखाका बथानहरु धपाउँदै
हामीले साटेका आत्मीयता
अझै पनि ढुकढुक गरिरहेछ यी जलजला पहाडमा

तिम्रो मायामा
यो विशाल चट्टानमा मैले लेखेको छु
मिठो गीत
महसुस गर त बतासमा बगीरहेको छ ।

कसम खाएर गएको तिम्री

त्यस दिनदेखि फर्किएर आएनौ
लामो समय बितीसक्यो
तिमीलाई सम्झदै तिम्रो नाममा रोपेको
हलुवा बेदको बोट फल्ल शुरु भैसकेको छ ।

यहाँका मानिसहरुले
युद्ध बिसिसकेका छन्
तिमीले टेकेको माटो
बोब मार्लीले कहाँ कहाँ पुर्‍याईसक्यो
म, छु उदास
आफ्नै स्मृतिले घुमाउँदै ल्याइपुन्याउँछ
किन, तिम्रो सम्भनासम्म ।

SYNOPSIS

The Jaljala Hill

- Bimala Tumkhewa

In this poetry, the poet recalls the childhood & adolescent days that she spent together with her loved one who left her vowing to come back which, however, never happened. His memory still visits her time and time again.

चरा र चौपयाले पनि
बास बसेको साँझ
मैले आफ्नै घरमा बास पाईन

फूल टिपेभै
टपक्क टिपेर कुन बतासले
चढाइदियो
कुन ढुङ्गे-ईश्वरको गोडामा ?

बोकेर
आँखैभरी जलबिन्दु आकाश
कुन स्वर्गपुरी नगरीमा छु म ?

चुँडिएको चङ्गाभै
रन्फनिदै रन्फनिदै भुमरीमा
कसरी ओभेल भएँ, एक एक आँखाबाट ?

महाशय,
म एक बेपत्ता नागरिक !
म हराउँदा
मसँग म मात्र हराइनँ

मसँगै हरायो-
बाउआमाको जवान छोरो
जसले नबिराई खुवाउनु थियो
क्षयरोगको निःशुल्क ओखती

म संगै हरायो-
तरुनी श्रीमतीको लोग्ने
जसले किनिदिनु थियो
आउने दशैमा एकसरो धोती

म संगै हरायो-

नाबालक सन्तानको बाबु

जसले भर्ना गरिदिनु थियो
यसैपाली सरकारी स्कूलमा

महाशय,
म एक बेपत्ता नागरिक !

मेरो जिन्दगी च्यातिदा
संगसंगै च्यातियो-
संविधानको एउटा पाना
संगसंगै च्यातियो-
मानवताको एउटा किस्सा
संगसंगै च्यातियो-

महाशय,
म एक बेपत्ता नागरिक !

भनिदिनु-
धुरी आँबोमा झुण्ड्याएको पुरानो कोट
र, ढोका छेउमा राखेको एकजोर जुता
उनैको भो

कतै दोबाटो चौबाटोमा मेरी आमाले
छाती पिटिरहेकी देख्नुभयो भने
भनिदिनु-
म एकलै छैन, यो अदृश्य लोकमा

कतै मेरी श्रीमतीले
ढोका उघारै राखेकी छु भने
भनिदिनु-
सिरानीमा छु बिहेको तस्वीर

घुसखोरी र देशद्रोहीले
रक्सी पिएको साँझ
मैले आफ्नै घरमा पानी पिउन पाईन

चढाएर कालो बायुपंखी घोडा
कुन बिधाताले छोडिदियो यो अनकन्टारमा

यो मुर्कट्टा बस्तीमा
कसको टाउको बोकेर
को हाँसीरहेछ- यो अट्टाहास हाँसो ?

महाशय,
म एक बेपत्ता नागरिक !

कतै मेरा बाले
सरकारी कार्यालयको ढोकामा
निधार ठोकीरहेको देख्नु भयो भने

कतै मेरा सन्तानले
थाप्लोमा अनाथको परिचय बोकेर
मलाई खोजिरहेको भेट्नु भयो भने
देखाइदिनु -
बिहानै उदाउने घाम
र, टाउको माथिको निलो आकाश

महाशय,
म एक बेपत्ता नागरिक !

अन्तमा,
देशले खोजिहाल्यो भने
भनीदिनु-
देशका निम्ती मैले
दुइमिटर “कात्रो” जोगाइएको छु ।

SYNOPSIS

A Memoir of a Disappeared Person

- Rabat

The memoir of a disappeared person gives the account of how the lives of a father, a mother, a wife and a child take a difficult turn when a young person -the breadwinner of the family- disappears. The diary portrays the hardships of the dependents of the disappeared person.

रोकिएको समय

मेरो समय त्यहीँ रोकिएको छ
टक्क
बरफ बनेर

तिमी आली लगाउँदै थियौ
मालिकको पैतिस बिघेमा
म स्याउला पो बटुल्दै थिएँ अलिपर

किन राकियो हँ, सेनाको गाडी ?
किन हामफाल्दै आए उनीहरु तिमीतिर ?
किन लछ्छाउँदै घिसारे तिमीलाई ?
भन कहाँ लगे तिमीलाई ?
म खोजिरहेछु तिमीलाई
त्यसै दिनबाट लगातार
हो..... मेरो समय त्यही अडिएको छ ,
ढक्क
आँसुको हिँउ बनेर

मालिकले भन्दै थिए
तिम्रो लुगामा गाभाराको फोटो थियो रे !
अब तिमीले सास्ती पाउँछौ रे !
होइन मालिक हुँदै हैन
उ त मितले मलेसियाबाट पठाइदेको भेषटमा थियो
त्यसमा त एउटा बिन्डी खाने एकतारे बाबा थियो
हो त्यही त हो गभारा
विश्वक्रान्तिको नायक
मालिक गर्जिए....
मैले तर्सिएर काँपेको स्वरमा भनँ
बिरायो मालिक मेरो लोटनले
जानेको भए लाउने थिएन
त्यो मुला थाड्नो
बुझ्नेको भए मितले पठाउने थिएनन
त्यो ज्यानमारा फोटो

-प्रविण खतिवडा

मालिक मेरो लोटनले कहिल्यै
तपाँइलाई नराम्रो गरेको छैन
मेरो लोटनले कहिल्यै
तपाईंको कुभलो चिताएको छैन

बेहोस भयो !
ढल्यो !
कठ्यांग्रिएर कक्रक्क परेर
राकिएको छ मेरो समय
यहीँ निर !
बल्ल तल्ल मुर्भिएर पछि
यही ठाँउमा हेर्दाहेर्दै
मालिक तर्साउने सेना पनि आए
तोडे सारा ताला
फोडे सारा ढुकुटी
लुटे मालिकको भकारी पनि
तिमेर कै लागि हो भन्दै
दुइचार जना घोडा चढे म माथि
लतारिदै थिएँ म

होसमा आँउदा म त्यहीँ थिए
जहाँबाट तिमी हराएका थियौ
तिमीले लाउँदा लाउँदै छोडेको आलीमा
थोरै रगतका टाटाहरुसंग
लतपतिएको र कट्कटिएको
आफ्नो जाँघ छाम्दै
म तिमीलाई पखिरहेछु
हो यहीँ नेर त रोकिएको छ
मेरो समय
ढक्क
जमेको समुन्द्र भएर

खै के के भैसक्यो रे देशमा
राजा पनि छैन रे

मालिक पनि हुन्न रे
 अरु पनि ल्यायो केके आयो रे
 अहँ, तिमी आँउदै आएनौ...
 प्रत्येक माघिमा
 म तिम्रो बाटो हेर्छु ।
 प्रत्येक अष्टमीमा
 म तिम्रो चित्र कोर्छु

चाडबाड दशैतिहार सबै आँउछ...
 तर तिम्रो बाटो हेरेको
 यतिका वर्ष भैसक्यो
 न तिमी आउछौ
 न कुनै अप्रिय समाचार
 आखिर छौ कहाँ तिमी ?
 कहाँ लगे तिमीलाई ?

यहीं नेर त जमेको छ मेरो समय
 ढक्क
 निलो मानसरोवर भएर

भेटेदेखि तिमी या
 तिम्रो फोटोमा भएको मान्छे (गभारालाई)
 सोध्नु थियो एउटा प्रश्न !
 के क्रान्ती भनेको देशको अंशबण्डा हो ?
 कि काटाकाट हो मिलेर बसेको गाँउमा ?
 क्रान्ति भनेको जातको निर्माण हो कि जातको बिनाश ?
 वर्ण र वर्गको शुरुवात हो कि अन्त्य ?

तर तिमी आएनौ
 कि काटाकाट हो मिलेर बसेको गाँउमा?
 क्रान्तिभनेको जातको निर्माण हो कि जातको बिनाश?
 वर्ण र वर्गको शुरुवातहो कि अन्त्य

उसोभए भन त...
 कति हजार वर्षपछि असलमा
 दास मालिक बन्छ अनि
 मलिक चाहिँ दास ?
 हो यतै तिर
 मेरो समय रोकिएको छ ,
 डम्म जमेको सगरमाथा भएर...

न आँशुले पखाल्न सक्छ यसलाई
 न आगोले पगाल्न
 मनुष्यको कुरा गर्छ
 जाबो सरकार
 तिम्रो पर्खाईमा

हो त
 मनुष्यको कुरा गर्छ
 जाबो सरकार
 तिम्रो पर्खाईमा ।

SYNOPSIS

The Time On Hold

- Prabin Khatiwada

A Wife's narration of how her husband was taken away by one of the parties to the conflict even though he had nothing to do with the conflict and was not involved in any way. The poem also presents how the innocent people suffered at the hands of both parties to the conflict.

बेपत्ता म चिहान भित्रबाट

- पुरुषोत्तम खनाल

म मरेको छैन
मलाई मारिएको छ र
गाडिएको छ, यो चिहानभित्र ।लाई जलाउँनु पथ्र्यो आगोको रापमा

अस्तु पनि नभेटिने गरी खरानी बनाएर
र बगाउनु पथ्र्यो कालीको पवित्र जलमा
म जलेको खरानी ॥

म खरानी भएर जल्ने थिएँ भने
यतिखेर म अन्तै कतै हुने थिएँ
आफ्नो नठान्ने आफन्तजनहरुको
यी कुरूप अनुहारहरुदेखि टाढा ... धेरै टाढा
गाला मुसारेर गर्धन समात्ने मित्र भनाउँदाहरुको
र काखमा लिएर टोक्ने आश्रय दाताहरुको
यी कुर पञ्जा र दाहाहरुभन्दा बाहिर ... धेरै बाहिर ॥

यसो हुंदा कमसेकम,
आफन्तहरुप्रतिको मेरो भ्रम टुट्ने त थिएन
मित्रहरुप्रतिको मेरो आस्था टुक्रिने त थिएन
अनि मेरो विश्वासको बलि चढ्ने त थिएन ॥

यतिखेर मेरो चिहानमा
म संगै गाडिएका छन् मेरा विचारहरु
म संग पुरिएका छन् मेरा आदर्शहरु
म मारिएको छु र बेपत्ता पारिएको छु ॥

मृत्युसंगै मेरो पहिचान हराएको छ
मेरो गति सकिएको छ
अब मैले मेरो स्वतन्त्रता र मुक्तिको लागि
कराउनु र नकराउनुको कुनै औचित्य छैन
कराएँ भने पनि मेरा आवाजहरु
कुनै किचकन्तीका आवाजहरु बन्ने छन्

हिंडे भनेपनि मेरा चालहरू

कुनै भूत वा पिशाचको तर्साउने कथा बन्नेछन्
र म माथि आरोपका वर्षा हुनेछ ।
मेरो ईच्छा विरुद्ध म मारिएको छु
म गाडिएको छु यो चिहानभित्र ॥

मेरो चिहानमाथि टेकेर
हिड्न त हिडिरहेकै छन्
असंख्य मान्छेहरू, मेरा मित्रहरू र मेरा आफन्तहरू ।
तर, कसैले एक थुङ्गा फूल चढाएका छैनन्,
मेरो चिहानमाथि
एक थोपा आँशु चुहाएका छैनन्
मेरो मृत्यु शोकमा ॥

मेरो चिहानमाथि
फुलेका छैनन् कुनै मखमली फूलहरू
अडेका छैनन् कुनै परेवाहरू
मात्र गिद्धका बथानहरू घुमिरहेछन् ॥
तर यी गिद्धहरूका बीचमा पनि
मेरो चिहान नजिकै एउटी बुढी विधवा
फूलको व्यापार गरिरहन्छिन् र
साथमा केहि थोपा शीतल आँशु पनि ॥

धन्य कहिल्यै नमरुन् ती बुढी आमै
कहिल्यै नओईलाउन ती फूलहरू
र नसुकोस् आँशु त्यो आशाको
म चिहानभित्र बेपत्ता अवस्थाबाट
शुभकामना दिईरहेछु
आज हारे पनि, भोलिको लागि कराईरहेछु '॥

SYNOPSIS

Disappeared Me - From The Graveyard

- Purushottam Khanal

This is a lamentation from a person in a grave. He says he is not dead, but he was killed and buried under the earth. With his burial, buried are his opinions and his ideologies, adds he.

दिनको त के कुरा
 रातको सन्नाटामा पनि
 हावाले पात हल्लाउँछ जब
 जलाम्य नयनका पलक च्यातेर
 टाढाटाढाको दृश्यगोचर गर्ने
 फुलमाया ॥
 फुलभै फक्रेकी फुलमाया
 ओइलाई सकिछे अनायासै
 सायद उसका नयन
 शायद फुलमाया मगमगाउन हैन
 ओईलाउन बनेकी हुन ।
 रसहीन, स्वादहीन, गन्धहीन
 लाग्छ संसारै ब्वायक एण्ड त्वाइट छ ।
 बसन्तका पल्लवि समेत
 गुराँसका मञ्जरी समेत
 रंगहीन लाग्छ उनलाई ।

सुकेनासले खाए जस्ती फुलमाया
 अदृश्य घाउहरु भुलेर
 आफू जन्मेको ठाँउ भुलेर
 अश्रुरूपी नयन बोकेकी
 मानसपटलमा आँधि बोकेकी उनी

पलपल गर्दै १४ वर्ष बितेछ
 बाह्र वर्ष पछि त राउटे पनि फिर्छ रे,
 तर खै :
 सपना भै लाग्ने फिका याद बोकेर
 पुलिस, प्रशासन, नागरिक समाज
 मानव अधिकारकर्मी, संचारकर्मी

कसलाई पो भेट्न बिसिन् उनले
 सबैको एउटै उत्तर आयो
 'न लास पाईयो न सास पाइयो' ।
 सपना भै लाग्ने एउटा नमिठो ऐठनजस्तो
 हो, त्यही ऐठनले बज्रपात ल्यायो
 लताकुञ्ज भै जिन्दगीमा
 एकाएक तुषारापात भयो ।
 सेना प्रहरीका मान्छेले
 रातको निश्चिन्त अन्धेरीमा
 सोधपुछ गर्नु छ भन्दै
 काला बन्दुक तेर्स्योएर
 कालो गाडीमा लगेका
 र त अहिलेसम्म पनि
 न खोजी गर्छन्
 न जवाफ सही दिन्छन्

मान्छेको जीन्दगीसंग
 आखिर खेलबाड किन?
 रंग उदेलिएकी फुलमाया
 सपना भत्काइएकी फुलमाया
 आकांक्षा जलाइएकी फुलमाया
 एउटै अनुत्तरित प्रश्न गर्छिन्
 कहाँ गए उनी ?
 भनन सबैले
 आखिर
 कहाँ गए उनी ?

SYNOPSIS

Where Did He Go ?

- Durga Kaphle

A story of a woman -Phulmaya - who is waiting the arrival of her husband. Despite her incalculable attempts to get an answer on her husband who was taken away forcefully, all she has, after 14 long years, is one single question: Where did he go ?

COMMEMORATION SITES BUILT BY THE FAMILIES IN MEMORY OF THEIR LOVED ONES

SN	Districts	Place	Type	Date of Inauguration
1	Accham	District Hospital premises, Mangalsen – 5	Waiting place	2015
2	Baglung	Kali temple premises, Baglung Bazar	Waiting place	2015
3	Baitadi	Satbanjha, Chauraha	Waiting place	2015
4	Banke	Rajhena-2, Maitihawa	Waiting place	2012
5	Banke	Kohalpur, Chauraha	Resting place	2012
6	Bardiya	Dhadhawa – 7, Thanphena Dugdha	Waiting place	2012
7	Bardiya	Gola-7, Tingharuwa	Water/hand pump	2011
8	Bardiya	Khairichandanpur-3, Mangalpur	Water/hand pump	2011
9	Bardiya	Magaragadhi -5, Sonpur	Waiting place	2011
10	Bardiya	Mahamadpur-8, Bhaisahi	Temple in school compound	2012
11	Bardiya	Manau- 8, Nauranga	Water/hand pump	2011
12	Bardiya	Manau -8, Parsenipur	Water/hand pump	2011
13	Bardiya	Rajapur-16, Bikrampur	Waiting place	2011
14	Bardiya	Basgadhi – 5, Madaha	Waiting place	2011
15	Bardiya	Basgadhi – 8, Satariya	Community home	2011

16	Bardiya	Basgadhi – 8, Nebada	Waiting place	2011
17	Bardiya	Sorahawa – 2, Jagatiya	Waiting place	2011
18	Bardiya	Thakurdwara-5, temple premises inside NRCS subchapter	Water/hand pump	2011
19	Chitwan	Rapti municipality-5, bhandara	Waiting place	2012
20	Chitwan	Kalika Municipality-11, Padampur	Waiting place	2012
21	Dang	Bela-2, Kathberuwa	Resting place	2012
22	Dailekh	Smriti Chowk, Narayan Municipality	Monument	2015
23	Dhading	Hekrang, Jogimara - 5	Monument and resting place	2013
24	Dhading	Dhading Besi, Nilkantha Municipality	Resting place	2015
25	Dhanusha	NRCS Premises, Bangadabar-6, Dhanusha	Waiting place	2014
26	Gorkha	Jibisa Chowk-3, Prithivi Narayan Municipality	Waiting place	2015
27	Jajarkot	Bherimalika-4, Bohara tole	Waiting place	2015
28	Jhapa	Kankai Municipality –4, Kotihome	Monument	2014
29	Jumla	Jumla airport, Chandannath Municipality-1	Waiting place	2015
30	Kailali	Dododhara – 7, Bauniya bazaar	Water tap	2015
31	Kalikot	Bharta-8, Jitegada	Water tap	2015

32	Kanchanpur	Belauri Municipality – 6, Belauri Bazar	Resting place	2015
33	Kanchanpur	Krishanpur - 4, Bani	Resting place	2015
34	Kapilvastu	Barkalpur - 09, Chouhannapur	Resting place	2012
35	Kapilvastu	Sirshihawa - 08, Rupgunj	Resting place	2012
36	Kaski	Sahid Park, Ward No 7, Pokhara sub metropolitan city	Waiting place	2013
37	Kathmandu	Chandragiri municipality-21, Purano Naikap	Monument and community building	2012
38	Kavrepalanchowk	Devasthan-1, Dhulikhel	Established of Ganesh idol	2016
39	Lamjung	Fedikuna-9, Bhotewodar VDC Lamjung	Renovation of temple and Puja (worship)	2013
40	Mahottari	District Health Office premises, Jaleswor municipality-4	Waiting place	2015
41	Makwanpur	Hetauda municipality-11, Sahid Smarak	Monument	2015
42	Morang	Biratnagar Sub-metropolitan city-10, Hospital road	Waiting place	2014
43	Nawalparasi	Daunne temple	Statue of Goddess Saraswati	2011
44	Nawalparasi	Shivamandir - 08, Maharajasthan temple	Entrance gate to the temple	2011
45	Nuwakot	Dupcheshwor Mahadev, Rautbesi - 8	Entrance gate to the temple	2015
46	Ramechhap	Manthali municipality-2, Bhutekhola	Waiting place	2016
47	Rauthata	Sahid Park Chandranigahpur, Rauthat	Monument	2015

48	Rolpa	Liwang-6 , Hospital chowk	Waiting place	2015
49	9Rolpa	Mijhing – 7, Shulichour bazar	Waiting place	2015
50	Rukum	Musikot – 1	Monument	2015
51	Salyan	District Administration Office, Salyan	Waiting place	2015
52	Saptari	Sakhada Bhagawati temple , Chhinmasta-4	Waiting place	2015
53	Sindhuli	Kamalamai municipality-6, Khullamancha	Waiting place	2016
54	Sindhupalchok	Chhautara Municipality-3, Tudikhel	Waiting place	2015
55	Siraha	Siraha municipality-1, Shiva Chowk	Waiting place	2015
56	Sunsari	Itahari Sub-metropolitan city-3, Taltalaiya	Waiting place	2013
57	Surkhet	Latikoeli – 9, Bulbuliya	Waiting place	2015
58	Syangja	Patali bazar-1, Tribhuwan Adarsha School	Waiting place	2015
59	Tanahu	District Administration Office, Damauli bazaar	Welcome gate with names of the missing	2012

बेपत्ता आफन्तको स्मृतिमा परिवारहरूले निर्माण गरेका स्मारकहरू

क्र. सं.	जिल्ला	ठाउँ	स्मारकको प्रकार	उद्घाटन मिति
१	अछाम	जिल्ला अस्पताल परिसर, मंगलसेन-५	प्रतीक्षालय	२०७२
२	कञ्चनपुर	कृष्णपुर-४, बाणी	चौतारा	२०७२
३	कञ्चनपुर	बेलौरी नगरपालिका-६	चौतारा	२०७२
४	कपिलवस्तु	बरकलपुर-९, चौहन्नापुर	चौतारा	२०६९
५	कपिलवस्तु	सिसिहवा-८, रूपगञ्ज	चौतारा	२०६९
६	काठमाडौं	चन्द्रगिरी नगरपालिका -२१, पुरानो नैकाप	स्मारक तथा सामुदायिक भवन	२०६९
७	काभ्रेपलान्चौक	देवीस्थान-१, धुलिखेल	गणेश भगवानको मूर्ति स्थापना	२०७२
८	कालिकोट	भरता -८, जीतेगढा	पानीको धारा	२०७२
९	कास्की	शहीदपार्क, वडा नं. ७, पोखरा	प्रतीक्षालय	२०७०
१०	कैलाली	दोदोधारा-७, बौनिया बजार	पानीको धारा	२०७२
११	गोरखा	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, गोरखा बजार	प्रतीक्षालय	२०७२
१२	चितवन	पदमपुर-८	प्रतीक्षालय	२०६९
१३	चितवन	भण्डारा-१, भण्डारा बजार	प्रतीक्षालय	२०६९
१४	जाजरकोट	भेरी मालिका- ४, बोहराटोल	प्रतीक्षालय	२०७२
१५	जुम्ला	चन्दननाथ नगरपालिका -१, जुम्ला एयरपोर्ट	प्रतीक्षालय	२०७२
१६	झापा	कन्काई नगरपालिका -४, कोटिहोम	स्मारक	२०७१
१७	तनहुँ	जिल्ला प्रशासन कार्यालय अगाडि, दमौली बजार	प्रवेशद्वारमा बेपत्ता नामावली	२०७१

१८	दाङ्ग	बेला-२, कठबेरुवा	चौतारा	२०६९
१९	दैलेख	स्मृती चौक , दैलेख बजार	प्रतीक्षालय	२०७२
२०	धनुषा	नेरेसो उपशाखा परिसर, बेङ्गाडाबर-६	प्रतीक्षालय	२०७१
२१	धादिङ	धादिङबेंसी, निलकण्ठ नगर पालिका	प्रतीक्षालय	२०७२
२२	धादिङ	हेकराङ, जोगिमारा-५	स्मारक तथा प्रतीक्षालय	२०७१
२३	नवलपरासी	दाउन्ने मन्दिर	सरस्वतिको मूर्ति स्थापना	२०६८
२४	नवलपरासी	शिवमन्दिर-८, महाराजस्थान मन्दिर	मन्दिरको प्रवेशद्वार	२०६८
२५	नुवाकोट	दुप्चेश्वर महादेव, राउतबेंसी-८	मन्दिरको प्रवेशद्वार	२०७२
२६	बर्दिया	खैरचन्दनपुर-२,	धारा / ह्याण्डपम्प	२०६८
२७	बर्दिया	गोला-२, पाताभार	धारा / ह्याण्डपम्प	२०६८
२८	बर्दिया	ठाकुरद्वारा-५, नेरेसो उपशाखा परिसर	धारा / ह्याण्डपम्प	२०६८
२९	बर्दिया	धधवार-७, दुग्धा	प्रतीक्षालय	२०६९
३०	बर्दिया	मगरागढी-५, सुनपुर	प्रतीक्षालय	२०६९
३१	बर्दिया	मनाउ-८, नौरङ्गा	धारा / ह्याण्डपम्प	२०६९
३२	बर्दिया	मनाउ-८, पर्सेनी	धारा / ह्याण्डपम्प	२०६९
३३	बर्दिया	महमदपुर-८, भैसाही	विद्यालय परिसरमा सरस्वति मन्दिर	२०६९
३४	बर्दिया	मानपुरटपरा-८, विक्रमपुर	प्रतीक्षालय	२०६८
३५	बर्दिया	मोतिपुर-२, नेवाडा	प्रतीक्षालय	२०६८
३६	बर्दिया	मोतिपुर-५, मदाहा	प्रतीक्षालय	२०६९
३७	बर्दिया	मोतिपुर-७, सतरिया	सामुदायिक भवन	२०६८
३८	बर्दिया	सोरहवा-२, जगटिया	प्रतीक्षालय	२०६८

३९	बाँके	कोहलपुर-३, चौराहा	चौतारा	२०६९
४०	बाँके	रभेना-२	प्रतीक्षालय	२०६९
४१	बाग्लुङ्ग	काली मन्दिर परिसर, बाग्लुङ्ग बजार	प्रतीक्षालय	२०७२
४२	बैतडी	सतबान्ध, चौराहा	प्रतीक्षालय	२०७२
४३	मकवानपुर	शहीद स्मारक, हेटौडा नगर पालिका-११	स्मारक	२०७२
४४	मोरङ	कोशी अंचल अस्पताल परिसर, बिराटनगर	प्रतीक्षालय	२०७१
४५	महोत्तरी	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय परिसर, जलेश्वर नगरपालिका-४	प्रतीक्षालय	२०७२
४६	रामेछाप	मन्थली नगरपालिका-२, भुटेखोला	प्रतीक्षालय	२०७२
४७	रोल्पा	लिवाङ्ग-६, जिल्ला अस्पताल परिसर	प्रतीक्षालय	२०७२
४८	रोल्पा	मिभिङ्ग -७, सुलिचौर	प्रतीक्षालय	२०७२
४९	रौतहट	शहीद पार्क, चन्द्रनिगाहपुर नगर पालिका	स्मारक	२०७२
५०	रुकुम	मुसिकोट-१	स्मारक	२०७२
५१	लमजुङ	फेदिकुना-९, भोटेओडार	मन्दिर मर्मत तथा पूजा	२०७०
५२	स्याङ्गजा	त्रिभुवन आर्दश विद्यालय परिसर, स्याङ्गजा बजार-१	प्रतीक्षालय	२०७२

५३	सप्तरी	सखडा भगवती मन्दिर परिसर, छिन्नमस्ता	प्रतीक्षालय	२०७२
५४	सल्यान	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सल्यान	प्रतीक्षालय	२०७२
५५	सिन्धुली	कमलामाई नगरपालिका-६	चौतारा	२०७२
५६	सिन्धुपालचौक	चौतारा नगरपालिका -३	प्रतीक्षालय	२०७२
५७	सिराहा	सिराहा नगरपालिका-१, शिव चौक	प्रतीक्षालय	२०७२
५८	सुनसरी	तालतलैया, ईटहरी नगरपालिका	प्रतीक्षालय	२०७०
५९	सुर्खेत	लाठीकोइली-९, बुलबुलैया	प्रतीक्षालय	२०७१

ICRC HATEYMALO ACCOMPANIMENT PROGRAMME (2010-2016)

Legend

- Pilot Phase
- 1st expansion
- 2nd expansion
- 3rd expansion
- 4th expansion

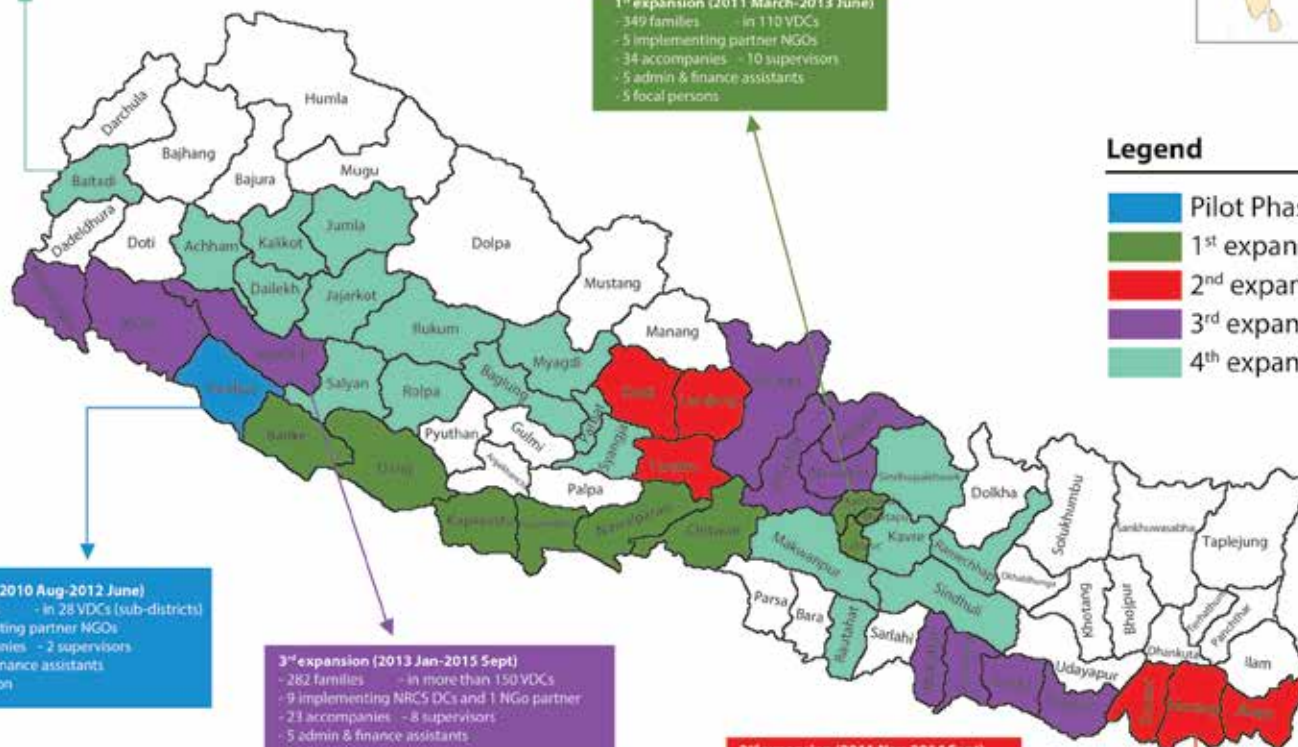
4th expansion (2014 May-2016 March)
 - 527 families - in more than 250 VDCs
 - 17 implementing partner NGOs
 - 35 accompanies - 18 counselors
 - 9 admin & finance assistants
 - 17 focal persons

1st expansion (2011 March-2013 June)
 - 349 families - in 110 VDCs
 - 5 implementing partner NGOs
 - 34 accompanies - 10 supervisors
 - 5 admin & finance assistants
 - 5 focal persons

Pilot Phase (2010 Aug-2012 June)
 - 267 families - in 28 VDCs (sub-districts)
 - 1 implementing partner NGOs
 - 15 accompanies - 2 supervisors
 - 1 admin & finance assistants
 - 1 focal person

3rd expansion (2013 Jan-2015 Sept)
 - 282 families - in more than 150 VDCs
 - 9 implementing NRCS DCs and 1 NGO partner
 - 23 accompanies - 8 supervisors
 - 5 admin & finance assistants
 - 10 focal persons

2nd expansion (2011 Nov-2014 Sept)
 - 125 families - in 50 VDCs
 - 2 implementing partner NGOs
 - 17 accompanies - 4 supervisors
 - 2 admin & finance assistants
 - 2 focal persons

चौथो विस्तार (२०१४ मे-२०१५ मार्च)

- कुल १२७ परिवारहरू
- २५० भन्दा बढी गा वि स
- १७ साक्षर सभाहरू
- ३४ सहयोगी कार्यकर्ता
- १० सुपरिवेक्षकहरू
- १ प्रशिक्षण तथा वित्त महापक
- १३ फोकल पर्सन

आईसीआरसीको हातेमालो कार्यक्रम (२०१०-२०१६)

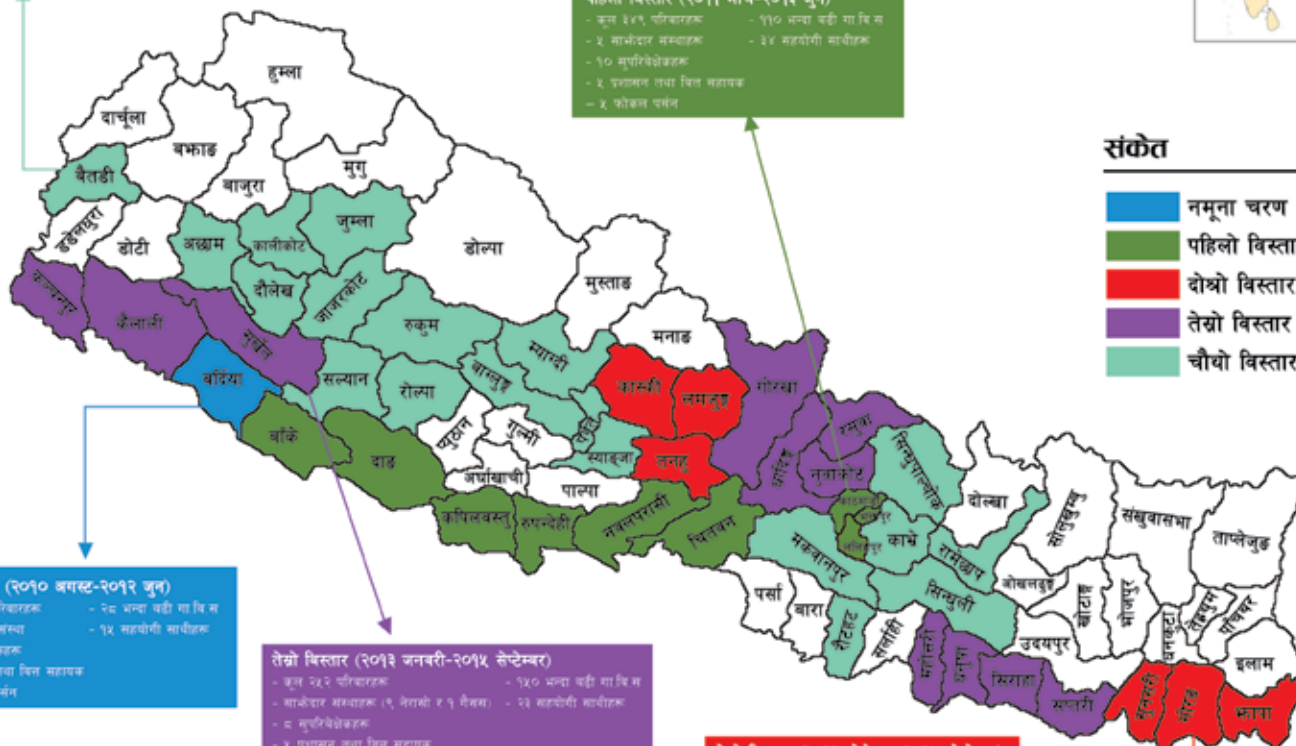

पहिलो विस्तार (२०११ मार्च-२०१३ जुन)

- कुल १४१ परिवारहरू
- ११० भन्दा बढी गा वि स
- १ साक्षर सभाहरू
- ३४ सहयोगी कार्यकर्ता
- १० सुपरिवेक्षकहरू
- १ प्रशिक्षण तथा वित्त महापक
- ३ फोकल पर्सन

संकेत

- नमूना चरण
- पहिलो विस्तार
- दोस्रो विस्तार
- तेस्रो विस्तार
- चौथो विस्तार

नमूना चरण (२०१० अगस्त-२०१२ जुन)

- कुल २५७ परिवारहरू
- २०० भन्दा बढी गा वि स
- १ साक्षर सभा
- १४ सहयोगी कार्यकर्ता
- २ सुपरिवेक्षकहरू
- १ प्रशिक्षण तथा वित्त महापक
- १ फोकल पर्सन

तेस्रो विस्तार (२०१३ जनवरी-२०१४ सेप्टेम्बर)

- कुल २५२ परिवारहरू
- १२० भन्दा बढी गा वि स
- साक्षर सभाहरू (१ विस्रो ११ विसर) - २३ सहयोगी कार्यकर्ता
- ८ सुपरिवेक्षकहरू
- १ प्रशिक्षण तथा वित्त महापक
- १० फोकल पर्सन

दोस्रो विस्तार (२०११ नोभेम्बर-२०१४ सेप्टेम्बर)

- कुल १२२ परिवारहरू
- २०० भन्दा बढी गा वि स
- २ साक्षर सभाहरू
- १७ सहयोगी कार्यकर्ता
- ४ सुपरिवेक्षकहरू
- २ प्रशिक्षण तथा वित्त महापक
- २ फोकल पर्सन

MISSION

The International Committee of the Red Cross (ICRC) is an impartial, neutral and independent organisation whose exclusively humanitarian mission is to protect the lives and dignity of victims of armed conflict and other situations of violence and to provide them with assistance. The ICRC also endeavours to prevent suffering by promoting and strengthening humanitarian law and universal humanitarian principles. Established in 1863, the ICRC is at the origin of the Geneva Conventions and the International Red Cross and Red Crescent Movement. It directs and coordinates the international activities conducted by the Movement in armed conflicts and other situations of violence.

लक्ष्य

रेडक्रसको अन्तर्राष्ट्रिय समिति (आईसीआरसी) निष्पक्ष, तटस्थ र स्वतन्त्र सङ्गठन हो जसको एक मात्र मानवीय लक्ष्य सशस्त्र द्वन्द्व र हिंसाका अन्य परिस्थितिहरूबाट पीडित व्यक्तिहरूको जीवन र मर्यादाको संरक्षण गर्नु र उनीहरूलाई सहयोग उपलब्ध गराउनु हो । आईसीआरसीले मानवीय कानून र विश्वव्यापी मानवीय सिद्धान्तहरूको प्रवर्धन र तिनलाई सुदृढ पारेर पीडालाई रोक्ने प्रयत्न पनि गर्दछ । सन् १८६३ मा स्थापित आईसीआरसीबाट नै जेनेभा महासन्धिहरू तथा अन्तर्राष्ट्रिय रेडक्रस तथा रेडक्रिसेन्ट अभियानको उत्पत्ति भएको हो । यसले सशस्त्र द्वन्द्व र हिंसाका अन्य परिस्थितिहरूमा रेडक्रस अभियानद्वारा सञ्चालित अन्तर्राष्ट्रिय गतिविधिहरूको निर्देशन र समन्वय गर्दछ ।

ICRC

International Committee of the Red Cross (ICRC)
G.P.O. Box 21225
Meen Bhawan, Naya Baneshwor, Kathmandu, Nepal
T + 977 1 4107285/4107279 F + 977 1 4107137
E-mail: kathmandu@icrc.org www.icrc.org
© ICRC, August 2016

रेडक्रसको अन्तर्राष्ट्रिय समिति (आईसीआरसी)
पोष्ट बक्स नं: २१२२५
मीनभवन, नयाँबानेश्वर, काठमाडौं
टेलिफोन: ४१०७२८५/४१०७२७९ फ्याक्स: ४१०७१३७
ईमेल: kathmandu@icrc.org वेब: www.icrc.org
© आईसीआरसी, श्रावण २०७३